

Datum: 8 maart 2024

Volnummer: 2023-2024/09

Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding

Het wijzigingsdecreet Rechtspositie in de jeugdhulp is een historische stap vooruit

Op 13 februari 2024 werd het langverwachte ontwerp van decreet dat de rechtspositie verbetert voor kinderen en jongeren in de jeugdhulp¹ ingediend in het Vlaams Parlement. Het Kinderrechtencommissariaat is gelukkig met dat decreet, niet alleen over de inhoud ervan, maar ook over hoe het ontwerp van decreet tot stand kwam.

Het Kinderrechtencommissariaat pleit al lang voor een hervorming: een sterke rechtspositie voor jongeren in de jeugdhulp is cruciaal om hun rechten te beschermen en hun welzijn te garanderen. Een sterke rechtspositie moedigt jeugdhulpvoorzieningen en -professionals ook aan om te blijven streven naar verbetering. Door zich te houden aan de decretale normen en richtlijnen en verantwoording af te leggen over hun handelen, worden ze gestimuleerd om hun praktijken te evalueren en de kwaliteit van de jeugdhulp te verbeteren.

De basis van het huidige ontwerp van decreet werd gelegd door een **wetenschappelijke studie** van de rechtspositie van minderjarigen in voorzieningen met een gesloten of besloten kader.^{2,3} Die studie inspireerde het huidige ontwerp van decreet, waarmee de decreetgever wil voldoen aan de geldende internationale mensen- en kinderrechtelijke kaders.

Daarna volgde een **intensief participatief traject** waarin de concrete tekstvoorstellen werden voorgelegd aan de verschillende stakeholders van voorzieningen, cliëntvertegenwoordigers van ouders en jongeren in de jeugdhulp, en kinderrechtenactoren zoals het Kinderrechtencommissariaat. We stellen vast dat met veel van de opmerkingen van de stakeholders en het Kinderrechtencommissariaat rekening gehouden werd, wat resulteerde in nieuwe en aangepaste tekstvoorstellen.

De tekst die nu voorligt, beantwoordt grotendeels aan onze verwachtingen: **er komt één globaal decreet** dat de rechtspositie van alle kinderen en jongeren in de (gesloten) jeugdhulp garandeert én voorziet in de nodige rechtswaarborgen.

Het Kinderrechtencommissariaat ondersteunt de keuze om alle kinderen en jongeren in hun contacten met de jeugdhulp **dezelfde basisrechten** te geven. Sommige bepalingen gelden alleen voor de residentiële jeugdhulpverlening. Daarin zitten dan weer bepalingen die alleen gelden voor voorzieningen met een mandaat tot geslotenheid.

¹ 2017 (2023-2024) – Nr. 1, 13 februari 2024 (2023-2024) Ontwerp van decreet tot wijziging van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en binnen het kader van het decreet betreffende het jeugdgedelinquentierecht en tot wijziging van het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp [pfile \(vlaamsparlement.be\)](https://www.vlaamsparlement.be/pfile)

² Het Vlaams detentiecentrum, de gemeenschapsinstellingen, voorzieningen voor veilig verblijf en de multifunctionele centra (MFC) voor jongeren met een ernstige gedrags- en emotionele stoornis (GES+-voorzieningen).

³ J. CARLÉ, T. OPGENHAFFEN, J. PUT en S. PLEYSIER, Gesloten opvang van minderjarigen in Vlaanderen: een rechtspositieregeling, Leuven, Eindrapport Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 2021, 355 p.

En dáárin zitten er dan weer bepalingen die alleen gelden voor de gemeenschapsinstellingen en het Vlaams detentiecentrum.⁴ Dat heeft voor de minderjarige het **voordeel van de duidelijkheid**.

Bovendien zegt de memorie van toelichting dat *'het engagement wordt aangegaan om te verzekeren dat de rechtswaarborgen voor jongeren zoals ingeschreven in het decreet ook effectief geïmplementeerd worden in de praktijk'* en zal het effect van het decreet op kinderen en jongeren om de drie jaar geëvalueerd worden.⁵ Voor ons is het evident dat het Kinderrechtencommissariaat en de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties daarin partner zijn.

Veel aspecten die het decreet regelt, zijn vanuit kinderrechtenperspectief een grote stap vooruit:

- De **rechtswaarborgen** voor minderjarigen in de jeugdhulp worden expliciet benoemd en op de voorgrond geplaatst.
- Het decreet besteedt uitgebreid aandacht aan de **privacy van de minderjarige**, met de regels rond fouillering en het doorzoeken van de kamer.
- Het **recht op integriteit** van de minderjarige wordt erkend door het recht om eigen kleren te dragen en persoonlijke spullen bij te houden.
- Minderjarigen in de jeugdhulp hebben recht op **erkend onderwijs**.
- Het decreet streeft naar een **positief leefklimaat** en expliciteert dat met bepalingen over het **recht op vrije tijd** en hoe dat minimaal ingevuld moet worden.
- Het decreet verankert het **recht op bezoek**, de organisatie ervan en de contacten tussen broers en zussen.
- De minderjarige heeft recht op **gelijkwaardige fysieke en geestelijke gezondheidszorg**.
- Er zijn de bepalingen rond het sanctiebeleid, waarin **preventie en de-escalatie vooropstaat**.
- En het decreet **verbiedt uitdrukkelijk afzondering als sanctie**.

De lijst is niet volledig, maar het Kinderrechtencommissariaat is ervan overtuigd dat dit ontwerp van decreet het verschil kan maken, niet alleen voor kinderen en jongeren in de jeugdhulp, maar ook voor de jeugdhulpvoorzieningen zelf. De uitvoering van het decreet zal de kwaliteit van de hulp verbeteren, en een positieve impact hebben op het welzijn van minderjarigen.

Toch gaat het ontwerp van decreet voor het Kinderrechtencommissariaat niet altijd ver genoeg.

We hebben nog deze bedenkingen en aanbevelingen:

- Monitor de uitvoering van het decreet nauwgezet en zet in op impactmeting en evaluatie van het decreet.
- Maak de overgangperiode voor de uitvoering van de vrijheidsbeperkende maatregelen korter dan drie jaar.
- Leg in het decreet vast hoelang afzondering mag duren (conform de intersectorale richtlijn).
- Expliciteer het recht voor kinderen en jongeren om uit de kamer te zijn (conform de internationale richtlijn).

⁴ Tim Opgenhaffen, Johan Put, Jole Carlé, Een nieuwe rechtspositie voor minderjarigen in de jeugdhulp: algemeen of specifiek? TJK 2023-4,

⁵ Memorie van toelichting, 2017 (2023-2024), nr. 1, p. 5: *Het engagement wordt aangegaan om te verzekeren dat de rechtswaarborgen voor jongeren zoals ingeschreven in het decreet ook effectief geïmplementeerd worden in de praktijk. Een belangrijk aspect van deze doelstelling zal dan ook bestaan uit het verder overleggen met de stuurgroep cliëntenrechten, uit het geven van vormingen rond de rechten van kinderen en jongeren, zowel aan personeel als aan kinderen, jongeren en ouders zelf binnen de brede jeugdhulp en door de wettekst te vertalen naar kindvriendelijke taal en op te nemen in toegankelijke brochures en webpagina's of andere kanalen en deze breed te verspreiden. Om de effecten van het wijzigingsdecreet op kinderen en jongeren goed te kunnen meten, wordt een driejaarlijkse evaluatie van het decreet ingeschreven. In het licht van deze evaluatie zullen organisaties die kinderen en jongeren vertegenwoordigen worden betrokken.*

- Zorg dat uit handen gegeven jongeren niet tussen wal en schip vallen en laat de regelgeving voor afzondering en fixatie ook gelden voor die jongeren.
- Expliciteer de bezoeken voor jongeren in een gesloten voorziening, zoals de basiswet voor de interne rechtspositie voor gedetineerden voorziet.
- Verbied naaktfouilleren in het decreet, en leg decretaal vast hoe fouille gebeurt.
- Wees ambitieus om het recht op onderwijs te realiseren, dit mag niet gehinderd worden door grenzen tussen het beleidsdomein Welzijn en het beleidsdomein Onderwijs.

1. Uitvoering, impactmeting en evaluatie van het decreet is cruciaal

1.1. Aandacht voor de uitvoering van het decreet in de praktijk

Minderjarigen rechten toekennen is één ding. Ervoor zorgen dat ze die rechten effectief kunnen uitoefenen is nog iets anders. Het ontwerp van decreet is een juridische tekst. Voor de uitvoering van het decreet moet die tekst vertaald worden naar organisaties, hulpverleners en kinderen en jongeren.

De memorie van toelichting benadrukt het belang van versterkte informatie en vorming voor hulpverleners in de betrokken sectoren.⁶

De decreetgever is zich er ook van bewust dat het nodig is het decreet om te zetten in taal die begrijpelijk is voor kinderen en jongeren:

Om ervoor te zorgen dat zowel hulpverleners als kinderen, jongeren en ouders deze rechten kennen, is een vertaalslag nodig. Daarom zal in een eerste fase ingezet worden op gerichte, toegankelijke en aantrekkelijke communicatie. Vertegenwoordigers van kinderen, jongeren en ouders worden bij de ontwikkeling van het communicatiemateriaal of communicatiekanalen betrokken.

Het Kinderrechtencommissariaat is tevreden met de aandacht voor de concrete uitvoering van het decreet, met de concrete voornemens om te communiceren op maat van kinderen en jongeren. Hoe het recht op informatie van de minderjarige⁷ invulling krijgt, is daarvoor cruciaal, en moet goed gemonitord worden.

1.2. Belang van impactmeting en evaluatie

Om de drie jaar wordt het decreet geëvalueerd. Bij die evaluatie worden ook organisaties betrokken die kinderen en jongeren vertegenwoordigen. Ook dat is positief. Impactmeting en evaluatie zijn essentieel om een evidence based praktijk te bevorderen in de jeugdhulp. Doel moet zijn om op basis van objectieve gegevens beslissingen te nemen en praktijken te verbeteren.

⁶ Memorie van toelichting, 2017, (2023 -2024) nr. 1, p. 19

⁷ Art. 12. Artikel 11 van hetzelfde decreet, gewijzigd bij het decreet van 3 februari 2017, wordt vervangen door: 'Art. 11. Recht op informatie (...)

Het Kinderrechtencommissariaat en de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties, die met de maandcommissarissen een goed zicht heeft op de werking van de voorzieningen met een mandaat tot geslotenheid, kunnen daarin partners zijn. Ook de jeugdhulpvoorzieningen zelf kunnen bijdragen aan de impactmeting en de evaluatie van het decreet, bijvoorbeeld door het thema aan bod te laten komen in de leefgroep, in vergaderingen met de kinderen en jongeren.⁸ Het is evident voor ons dat Zorginspectie ook toeziet op de uitvoering van het decreet.

2. Vrijheidsbeperkende maatregelen

2.1. Drie jaar voor de uitvoering van vrijheidsbeperkende maatregelen is te lang

Het Kinderrechtencommissariaat **betreurt de lange overgangperiode van drie jaar** voor de preventie van afzondering en fixatie⁹ (art. 28/1 tot en met 28/6). Die bepalingen zijn niet nieuw, maar integreren de intersectorale richtlijn in het ontwerp van decreet.

De intersectorale richtlijn¹⁰ over de preventie en toepassing van afzondering en fixatie in de brede residentiële jeugdhulp dateert al van november 2021, en werd ontwikkeld met betrokkenheid van alle sectoren. Er waren verschillende vormingsmomenten voor de sector. Dat moest leiden tot meer bewustwording van de impact van vrijheidsbeperkende maatregelen – waaronder afzondering en fixatie – op de psychische en fysieke integriteit van kinderen en jongeren.

Het Kinderrechtencommissariaat gaat er dan ook van uit dat voorzieningen niet van nul moeten beginnen, maar hopelijk kunnen terugvallen op een vernieuwde visie en goede praktijken rond afzondering en fixatie. In die zin is de overgangperiode van drie jaar voor kinderen en jongeren erg lang.

2.2. Leg vast hoelang afzondering maximaal mag duren

Het Kinderrechtencommissariaat vindt het positief dat het decreet afzondering of fixatie als sanctie uitdrukkelijk verbiedt. Ook de flankerende maatregelen voor preventie van afzondering en fixatie, de registratieverplichting, de bepalingen rond nabijheid van een begeleider en de nabespreking met de minderjarige vinden we heel positief, en sluiten aan bij de aanbevelingen in het jaarverslag van de Commissie van Toezicht van 2022.¹¹

Het Kinderrechtencommissariaat blijft zich wel vragen stellen bij het behoud van ‘afzondering bij potentieel gevaar, ter **preventie** van acuut en ernstig gevaar of voor afzondering en fixatie ter

⁸ Art. 37. Artikel 18 van hetzelfde decreet wordt vervangen door: ‘Art. 18. Recht op participatie in semiresidentiële of residentiële jeugdhulpverlening

⁹ Art. 53. Artikel 28 van hetzelfde decreet wordt vervangen door art. 28 e.v.

¹⁰ K. DE CUYPER, T. OPGENHAFFEN, G. DROOGMANS, D. BEECKMANS, J. VANHOOF, N. MERTENS, B. MAES, E. VANLINTHOUT, T. VAN ACHTERBERG, S. NIJS, T. PEETERS, J. PUT en C. VAN AUDENHOVE, De preventie en toepassing van afzondering en fixatie in de brede residentiële jeugdhulp. Een intersectorale richtlijn met zicht op de toekomst, Leuven, Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 2021, 87 p. [2021_EF64_Intersect_RL_A_en_F_brede_resid_JH_fin.pdf \(nimbu.io\)](#)

¹¹ Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties, Maak van afzondering de uitzondering, [Jaarverslag Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties 2022 | Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties \(cvtj.be\)](#)

bevordering van ontwikkelings- of ontplooiingskansen van de minderjarige of anderen'.¹² Ook dat een jongere vrijwillig kan instemmen met afzondering of fixatie in een gesloten voorziening is niet evident en de bepaling dat de ouders een vervangende toestemming kunnen geven is problematisch.¹³

Veel hangt af van de concrete toepassing van de afzondering, en van hoe de voorziening 'acuut en ernstig gevaar' concreet invult. Het Kinderrechtencommissariaat vraagt bij de evaluatie van het decreet nauwlettend te waken over de uitvoering van die bepaling. Dat kan door de registratieverplichting nauwgezet te monitoren, maar ook de nabesprekingen met de jongeren en de begeleiding over de afzondering zullen duidelijk maken of deze decretale bepaling moet worden aangepast.

Bovendien is het een bewuste keuze om geen maximumduur voor de afzondering en de fixatie vast te leggen. Evident is het Kinderrechtencommissariaat volledig akkoord met het principe 'de maatregel duurt zo kort mogelijk en stopt wanneer het gevaar niet langer ernstig en acuut is'. Dat neemt niet weg dat het **voor ons nodig is om wél een maximumduur voor de afzondering of fixatie vast te leggen in het decreet.**

De intersectorale richtlijn zegt dat afzondering in de regel niet langer dan één uur mag duren. Als een langere afzondering nodig is, moet ten laatste na vier uur een second opinion buiten de leefgroep gevraagd worden. De maximale tijdsduur voor afzondering is 24 uur. Die mag niet overschreden worden.¹⁴ Die bepalingen moeten decretaal verankerd worden.

3. Expliciteer het recht om uit de kamer te zijn

Het decreet maakt een onderscheid tussen kamermomenten met gesloten deur en kamermomenten met open deur. Kamermomenten met een gesloten deur vallen onder de definitie van afzondering en onder alle afzonderingsbepalingen. Kamermomenten met open deur maar de kamer niet mogen verlaten vallen niet onder de definitie van afzondering.

Jaarverslagen van de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties rapporteren wel vaker over de vele uren die jongeren moeten doorbrengen in hun kamer in sommige voorzieningen met mandaat tot geslotenheid. Er zijn voorzieningen die geen kamermomenten opleggen en die jongeren de vrijheid geven om naar hun kamer te gaan als ze dat nodig vinden. En in andere voorzieningen loopt het aantal kamermomenten per dag hoog op. We horen vaak van jongeren dat ze veel in hun kamer moeten zitten en de leefgroep missen. Ze ervaren kamertijd als lege tijd en in plaats van rust brengt dat onrust.

De memorie van toelichting zoomt in op die problematiek en schuift vanuit onderzoek 'het recht om uit de kamer te zijn' naar voren. Recht op acht uur uit de kamer en toegang tot de eigen kamer is internationaal richtinggevend, zegt de memorie van toelichting.¹⁵

¹² Art. 57. In hetzelfde decreet, het laatst gewijzigd bij het decreet van 15 maart 2019, wordt in dezelfde onderafdeling 3 artikel 28/3 ingevoegd: 'Voorwaarden voor afzondering en fixatie om de veiligheid te behouden bij potentieel gevaar, ter preventie van acuut en ernstig gevaar of voor afzondering en fixatie ter bevordering van ontwikkelings- of ontplooiingskansen van de minderjarige of anderen, in de semiresidentiële en residentiële jeugdhulpverlening en een gemeenschapsinstelling'

¹⁴ K. DE CUYPER, T. OPGENHAFFEN, G. DROOGMANS, D. BEECKMANS, J. VANHOOF, N. MERTENS, B. MAES, E. VANLINTHOUT, T. VAN ACHTERBERG, S. NIJS, T. PEETERS, J. PUT en C. VAN AUDENHOVE, De preventie en toepassing van afzondering en fixatie in de brede residentiële jeugdhulp. Een intersectorale richtlijn met zicht op de toekomst, Leuven, Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 2021, p. 71. [2021_EF64_Intersect_RL_A_en_F_brede_resid_JH_fin.pdf \(nimbu.io\)](#)

¹⁵ Memorie van toelichting 2017 (2023-2024) – Nr. 1, p. 7

Artikel 17 over het dagelijks recht op vrije tijd gaat in op het appel om toegang tot de eigen kamer te geven. Minderjarigen hebben toegang tot de eigen kamer in hun vrije tijd. Helaas staat 'het recht om uit de kamer te zijn' niet in het decreet.

- We vragen de decreetgever om het recht om minimum acht uur uit de kamer te zijn decretaal te verankeren, en om mogelijke beperkingen op dat recht te expliciteren.
- We vragen aan Vlaanderen om in te zetten op preventie van een teveel aan opgelegde kamermomenten met open deur. Er zijn voorzieningen die inspanningen leveren om de kamermomenten zoveel als mogelijke terug te dringen en de kamermomenten af te stemmen op de noden van de jongeren.

4. Vlaams Detentiecentrum

4.1. Zorg dat uit handen gegeven jongeren niet tussen wal en schip vallen

Het decreet is grotendeels van toepassing voor uit handen gegeven minderjarigen in het Vlaams Detentiecentrum. Vlaanderen drukt daarmee een duidelijk engagement uit voor de zorg en het welzijn van die jongeren. Ook al zegt artikel 38 van het decreet jeugddelinquentierecht dat de basiswet van 12 januari 2005 en de wet van 17 mei 2006 over de externe rechtspositie van toepassing is op de uit handen gegeven jongeren, toch neemt Vlaanderen die jongeren zoveel mogelijk mee. Uit handen gegeven jongeren kunnen net als alle andere jongeren volgens het decreet terugvallen op het recht op informatie en duidelijke communicatie, recht op onderwijs, tijdsbesteding, vrije tijd en arbeid, recht op respect van het privé- en familieleven, recht op inspraak en participatie, recht op dossier en bijstand, recht op gezondheidszorg, recht op een vrij besteedbaar bedrag en recht op een menswaardige behandeling. **Anderzijds trekt Vlaanderen niet de hele lijn door.** Uit handen gegeven jongeren kunnen niet terugvallen op alle rechten in het decreet.¹⁶

We hopen dat Vlaanderen er mee over waakt dat uit handen gegeven jongeren niet tussen wal en schip vallen als het gaat over het recht op persoonlijke bezittingen, het recht op bezoek en andere externe contacten, het recht om deel te nemen aan de ruimere samenleving, en alle bepalingen over fouilleren, de kamer doorzoeken, afzonderen en fixeren.

- We vragen om er mee op toe te zien dat de uit handen gegeven jongeren een beroep kunnen doen op al hun rechten, ook al is de federale wetgeving van toepassing.
- We vragen om in het driejaarlijkse evaluatierapport¹⁷ ook aandacht te hebben voor de rechten van de uit handen gegeven jongeren die bepaald worden door de basiswet van 12 januari 2005 en de wet van 17 mei 2006.

¹⁶ Art. 4. In artikel 3 van hetzelfde decreet, gewijzigd bij de decreten van 8 juni 2018, 15 februari 2019 en 15 maart 2019, worden de volgende wijzigingen aangebracht (...) Het gaat om artikel 12/8, 14/1, 14/2, 15/2, 15/3, en 28 tot en met 28/6 in het decreet van 7 mei 2004. Concreet gaat het om het recht op persoonlijke bezittingen in de residentiële jeugdhulpverlening of een gemeenschapsinstelling (artikel 12/8), het recht op bezoek in de residentiële jeugdhulpverlening of een gemeenschapsinstellingen (artikel 14/1), het recht op extern contact op andere manieren in de residentiële jeugdhulpverlening of een gemeenschapsinstelling (artikel 14/2), zoals bijvoorbeeld het gebruik van internet, het recht om deel te nemen aan de ruimere samenleving (artikel 15/2), de bepalingen over de foullering en het doorzoeken van de kamer (artikel 15/3) en alle bepalingen die te maken hebben het preventie- en reactiebeleid (artikel 28), de preventie van afzondering en fixatie (artikel 28/1), de voorwaarden van afzondering en fixatie om de veiligheid te herstellen (artikel 28/2) en te behouden bij potentieel gevaar (artikel 28/3), recht op individuele preventie van en afspraken over afzondering en fixatie (artikel 28/4), de plaats van afzondering (artikel 28/5) en het recht op registratie van afzondering en fixatie (artikel 28/5).

¹⁷ Art. 69

4.2. Ideaal kunnen de uit handen gegeven jongeren ook rekenen op het Vlaamse preventie- en reactiebeleid

Vlaanderen maakte de laatste jaren een enorme inhaalbeweging in de preventie van afzondering en fixatie. Zo kwam er een intersectorale richtlijn voor de preventie en toepassing van afzondering en fixatie in de brede residentiële jeugdhulp. Voorzieningen kunnen rekenen op vorming om afzondering en fixatie zoveel mogelijk te voorkomen en zo menswaardig mogelijk toe te passen. Er kwam een platform om goede praktijken te delen.

Het nieuwe decreet geeft een wettelijke basis aan die inhaalbeweging. Het decreet kiest er heel duidelijk voor om afzondering en fixatie te voorkomen, en pleit voor een ontwikkelingsgericht leefklimaat. Het zegt dat leefregels, afspraken en de evaluatie ervan in samenspraak met de jongeren tot stand moeten komen. Ouders moeten geïnformeerd en erbij betrokken worden. Minderjarigen hebben recht op individuele preventie en afspraken over afzondering en fixatie. Na elke afzondering en fixatie volgt een nabespreking met de minderjarige.

We vinden het jammer dat het decreet de regels over preventie en toepassing van afzondering en fixatie niet doortrekt naar uit handen gegeven minderjarigen.

4.3. Blijf uithandengeving van minderjarigen in vraag stellen

Ook al heeft het decreet geen vat op het jeugddelinquentiedecreet, toch is het belangrijk om de uithandengeving van minderjarigen in vraag te blijven stellen. Minderjarigen uit handen geven is niet verenigbaar met het Kinderrechtenverdrag. De bescherming van de rechten van de uit handen gegeven minderjarigen begint met ze niet uit handen te geven. Het Kinderrechtenverdrag pleit voor een apart jeugdrechtsysteem voor minderjarigen. Zonder uitzondering moet het aparte jeugdrechtsysteem gelden voor alle jongeren tot 18 jaar.

5. Bezoekrecht en fouille hebben een duidelijke decretale basis nodig

Jongeren krijgen via het decreet een duidelijke rechtspositie. Sommige rechten zijn zelfs heel concreet geformuleerd, wat aan de rechtspositie van de minderjarigen een stevige basis geeft en de rechten ook meteen afdwingbaar maakt.

Anderzijds laat het decreet de concretisering van sommige rechten over aan de voorzieningen via het huishoudelijk reglement: het recht om de individuele kamer in te richten volgens de eigen wensen (artikel 22), het recht op persoonlijke bezittingen (artikel 24), het recht op eigen kleren (artikel 25), het recht op bezoek (artikel 29), het recht op extern contact op andere manieren (artikel 30) en de bepalingen over fouilleren en kamer doorzoeken (artikel 34).

Het Kinderrechtencommissariaat heeft er vrede mee dat de decreetgever ruimte geeft aan de voorziening om sommige van die rechten te concretiseren. Een voorziening moet inderdaad een inbreng hebben in de bepaling om de eigen kamer naar wens in te richten. Anderzijds vragen we om het recht op bezoek en de bepalingen over fouilleren duidelijker en eenduidiger te omschrijven in het decreet zelf.

5.1. Bezoekrecht: streef naar meer rechtszekerheid en gelijkheid tussen de verschillende voorzieningen met mandaat tot geslotenheid

Het recht op bezoek heeft een stevigere decretale basis nodig. Het decreet zegt dat een minderjarige recht heeft op regelmatig bezoek, en dat de residentiële jeugdhulpverlening of gemeenschapsinstelling de bezoeksregeling bepaalt in het huishoudelijk reglement.

We vragen in het decreet voor de jongeren in een voorziening met mandaat tot geslotenheid een bezoeksregeling uit te werken die zowel qua rechtspositie als qua aantal bezoeken de vergelijking doorstaat met de bezoeksregeling voor uit handen gegeven jongeren in het Vlaams Detentiecentrum. De decreetgever besliste om voor het bezoekrecht van de uit handen gegeven jongeren de basiswet van 12 januari 2005 te volgen. Die wet zegt in artikel 58 dat, behalve in de door de wet bepaalde uitzonderingen, verdachten het recht hebben om elke dag bezoek te krijgen. De andere gedetineerden hebben recht op minstens drie bezoeken per week, gespreid over drie dagen, waarvan op zijn minst een dag in het weekend en woensdagnamiddag. Een bezoek duurt minstens een uur. Elke gedetineerde heeft minstens één keer per maand recht op minstens twee uur ongestoord bezoek.

5.2. Fouilleren: te grote aantasting van fysieke integriteit om de bepaling ervan over te laten aan huishoudelijk reglement

Artikel 34 zegt onder andere: het huishoudelijk reglement van de jeugdhulpvoorziening bepaalt hoe fouilleren gebeurt, en wie bevoegd is om jongeren te fouilleren. In het decreet vinden we geen duidelijke definitie van 'fouillering'. De memorie van toelichting zegt wel:

'Een naaktfouille en de manuele aftasting van een aangekleed persoon door de voorziening is daarom te allen tijde verboden, gelet op de vrijwaring van de fysieke integriteit van de minderjarige. Een fouillering kan, indien proportioneel en noodzakelijk, wel gebeuren door een handscanner/manuele metaaldetector.'

We missen in het decreet een duidelijke en eenduidige definitie van fouille. Het volstaat niet om fouilleren alleen in de memorie van toelichting te definiëren en om het verbod op naaktfouille alleen te vermelden in de memorie van toelichting. Ook volstaat het niet om alleen in het huishoudelijk reglement te bepalen hoe de fouillering gebeurt, en wie mag fouilleren. Fouilleren is een te grote aantasting van de fysieke integriteit van minderjarigen om de toepassing ervan alleen maar te regelen in een huishoudelijk reglement.

5.3. Verbied naaktfouilleren in het decreet en specificeer hoe fouilleren gebeurt

Jaarverslagen van de Commissie van Toezicht getuigen soms over fouilles die een diepe indruk nalaten op de minderjarigen. Jongeren getuigen over fouilles tot op hun ondergoed. Ze vertellen over fouilles met handdoek om zich te bedekken. Ze melden fouilles onder dwang.¹⁸ En ze ervaren die vorm van fouilleren als een ernstige aantasting van hun fysieke integriteit en menswaardigheid.

¹⁸ De Commissie van Toezicht kan niet met 100% zekerheid zeggen wie die vormen van fouillering telkens uitvoert.

Ze ervaren en omschrijven die vormen van fouilleren als naaktfouilles, ook al vallen ze strikt genomen niet onder de definitie van naaktfouille in de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt.

We vragen de Vlaamse overheid om het verbod op naaktfouilles decretaal te verankeren en om in het decreet vast te leggen hoe fouilleren kan gebeuren.

6. Goed dat Vlaanderen het recht op onderwijs in het decreet expliciteert

Het Kinderrechtencommissariaat staat volledig achter artikel 15 dat het recht op onderwijs garandeert aan jongeren in een residentiële jeugdhulpverlening, een gemeenschapsinstelling of het Vlaams detentiecentrum.

Wel vragen we de Vlaamse overheid om met meer ambitie die jongeren een kwaliteitsvol onderwijs traject te garanderen. Jongeren moeten kunnen rekenen op een volwaardig onderwijs traject dat overeenstemt met hun noden en onderwijswensen en perspectief biedt op een onderwijs- of beroepskwalificatie.

6.1. Spreek ook het beleidsdomein Onderwijs aan om het recht op onderwijs te waarborgen

Het decreet garandeert de jongeren kwaliteitsonderwijs dat zoveel mogelijk aangepast is aan hun behoeften en vaardigheden. Het roept de jeugdhulpvoorzieningen op om het schoolse traject van de jongeren te ondersteunen. Kunnen ze niet buiten de voorziening naar school? Dan moeten ze kunnen rekenen op onderwijs in hun voorziening, georganiseerd door een erkende onderwijsinstelling.

We vragen de Vlaamse overheid om niet alleen de jeugdhulpvoorzieningen aan te spreken om de jongeren te ondersteunen in hun schoolse traject, maar ook de scholen. De thuischool van de jongere of de lokale school in de buurt van de voorziening zijn mee verantwoordelijk om de jongeren een volwaardig onderwijs traject te garanderen. **Het recht op onderwijs van jongeren in een residentiële jeugdhulpverlening, een gemeenschapsinstelling of het Vlaams detentiecentrum mag niet gehinderd worden door grenzen tussen het beleidsdomein Welzijn en het beleidsdomein Onderwijs.**

6.2. Wees ambitieus om het recht op onderwijs te realiseren

We vragen de Vlaamse overheid om zowel vanuit Welzijn als vanuit Onderwijs de nodige stappen te zetten om het recht op een volwaardig onderwijs traject te realiseren van jongeren in een residentiële jeugdhulpverlening, een gemeenschapsinstelling of het Vlaams detentiecentrum.

- Zorg voor een duidelijk regelgevend kader dat de samenwerking tussen de voorzieningen en de thuischool of lokale school stroomlijnt. Verduidelijk wat de rol en verantwoordelijkheid is van de thuischool of lokale school, expliciteer wat van de jeugdhulpvoorziening verwacht

wordt, en bied de nodige ondersteuning om de samenwerking tussen de thuischool of lokale school en de voorziening waar te maken.

- Wees ambitieus om het recht op onderwijs van jongeren in jeugdhulpvoorzieningen te realiseren. Ga eerst voor een zo volwaardig mogelijk (extern)¹⁹ onderwijstraject in de thuischool. Lukt dat niet, ga dan voor een zo volwaardig mogelijk (extern) onderwijstraject in een lokale school in de buurt van de voorziening. Lukt dat ook niet, mik dan hoger dan het recht op tijdelijk onderwijs aan huis (TOAH) en ga voor een zo volwaardig mogelijk onderwijstraject door leerkrachten met expertise in lesgeven aan jongeren in specifieke settings of met specifieke onderwijsbehoeften.

De jaarverslagen van de Commissie van Toezicht getuigen wel vaker over het tekort aan onderwijsmogelijkheden voor jongeren in voorzieningen voor veilig verblijf of in de gemeenschapsinstellingen. Jongeren vragen letterlijk: *“Een paar uurtjes TOAH, is dat onderwijs?”*. Ga ook voor die jongeren voor een zo volwaardig mogelijk onderwijstraject via de thuischool. Lukt dat niet, ga dan voor een zo volwaardig mogelijk onderwijstraject door leerkrachten met expertise in lesgeven aan jongeren in specifieke settings of met specifieke onderwijsbehoeften.

¹⁹ Met extern onderwijstraject bedoelen we dat de jongere lessen volgt buiten de voorziening.